

Szerkesztői bevezető

UGRAI János

PhD, habil. egyetemi docens | Miskolci Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Történettudományi Intézet

MTMT: 10012621 | ORCID 0000-0001-7200-3006
janos.ugrai@uni-miskolc.hu

Tematikus lapszámunk ezúttal az 1945 utáni Magyarország útkeresésének heves és fájdalmas időszakát dolgozza fel. Bár az idén 80 éve bevezetett nyolcosztályos általános iskola meglehetősen tartós és sokak által máig optimálisnak tartott újítás volt, a II. világháborút követő évtized összességében tragikusan sok kárt okozott és emberi életet tett tönkre, tört ketté. A diktatúra természete, hogy a hatalmi gépezet felgyorsulása és kiterjedése elől nemigen van menekvés. Eközben pedig a megpróbáltatások jó és rossz irányba egyaránt felerősítik az egyén természetének alapvonásait. E kettősség tettenérésére leginkább talán a lokális dimenziót hangsúlyosnak tartó – de persze a tágabb kontextusra is folyton figyelő – esettanulmányok a legalkalmasabbnak.

Ez magyarázza ennek a kötetnek a válogatását: Donáth Péternek a tőle megszokott, forrásrészletekkel gazdagon alátámasztott, dokumentatív–narratív elemzése a kecskeméti tanítónőképző „megtisztításán” keresztül mutatja be az egyházellenes elnyomás általános drámaiságát és helyenként egyedi abszurditását. Hasonló témát dolgoz fel Földi-Kondor Boglárka, aki egy a neveléstörténészek számára minden bizonnyal kevésbé ismert világba, az evangélikus diakonisszák életébe – és mindennek az összeomlásába enged betekintést. Fízel Natasa a professzionalizáció–deprofesszionalizáció elméleti keretébe ágyazva szól a szegedi polgári tanárképzés átalakításáról, az általános iskolai tanárképzés megindulásával kapcsolatos reményekről és az ezt övező csalódásokról. Polyák Petra pedig a Magyar Dolgozók Pártjának olykor ugyan megmosolyogtató epizódokat kínál, de végső soron sikeres erőfeszítéseit mutatja be a felsőoktatásban való térnyerést illetően. A *Beyond Borders: Actors and Canons of Pedagogy* című blokkban ezúttal egy Szent Ágoston munkásságának újszerű értelmezését kínál, interdiszciplináris megközelítésű tanulmányt közlünk Véghelyi Péterné tollából. Örömmünkre szolgál, hogy ezúttal is sikerült elősegítenünk a szerzői gárdán belül a generációk találkozását: a korszak szaktekintélyének számító professzortól a neves szakembereken át ismét a doktori védésük előtt álló ígéretes kutatókig terjed a skála.

Lapszámunkat *Bajkó Mátyás* emlékének ajánljuk. Bajkó Mátyás neveléstörténész, a debreceni egyetem tanára volt – akinek az élete szinte önmagában is modellezi e lapszámunk témáját.

Száz évvel ezelőtt, 1925 márciusában született Ditrón, Hargita megyében. Pályáját Erdélyben kezdte falusi–tanyasi tanítóként, Magyarországra 1947-ben települt át. Tanulmányait Debrecenben teljesítette ki és az ottani pedagógia tanszéken jutott álláshoz. Miközben a kommunista–államszocialista évtizedekben munkahelyét a rideg ideologikus szigor jellemezte, Bajkó Mátyás óvatosan igyekezett őrizni a lángot: az 1950-es években székely gyermekmesékről, majd Benedek Elekről publikált, ezt követően pedig a protestáns kollégiumok 18–19. századi viszonyai iránt fordult a kutatói figyelme. Komparatív megközelítésű monográfiája a kollégiumi iskolakultúra művelődési jellemzőiről közel fél évszázada, 1976-ban jelent meg. A rendszerváltás után elsősorban az Erdéllyel való kulturális kapcsolat elmélyítése érdekében fejtett ki értékes közéleti tevékenységet. 1999 szeptemberében hunyt el.

Bajkó Mátyás azon kevés neveléstörténészünk, aki a Rákosi- és Kádár-korszak béklyóinak dacára, kényszerű kompromisszumok mentén mozogva máig érvényes, helyenként megkerülhetetlen kutatási eredményekkel szolgált. Időszerű lenne pályájának és munkásságának értékes közéleti tevékenységet. 1999 szeptemberében hunyt el.

